

Економічні науки

УДК 339.137.2

Стрижак Данило Сергійович

студент

Київського національного університету технологій та дизайну

Стрижак Данил Сергеевич

студент

Киевского национального университета технологий и дизайна

Stryzhak Danylo

Student of the

Kyiv National University of Technologies and Design

Науковий керівник:

Мельник Альона Олексіївна

доктор економічних наук, професор

Київський національний університет технологій та дизайну

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ МЕХАНІЗМУ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА
ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ МЕХАНИЗМА
ОБЕСПЕЧЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ
ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC ASPECTS OF THE MECHANISM
OF ENSURING THE COMPETITIVENESS OF THE ENTERPRISE**

Анотація. У статті наведено різні точки зору щодо категорії «конкурентоспроможність підприємства». Проаналізовані причини недостатньої конкурентоспроможності конкретних підприємств і галузей.

Виявлені фактори, що впливають на конкурентоспроможність в залежності від ринкової ситуації та визначені ефективні методи впливу на конкурентоспроможність на рівні підприємства.

Запропонован механізм підвищення конкурентоспроможності та досліджено організаційно-економічні аспекти підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Ключові слова: конкурентоспроможність, конкурентоспроможність підприємства, організаційно-економічний механізм, організаційно-економічні аспекти, механізм конкурентоспроможності.

Аннотація. В статье представлены различные точки зрения по категории «конкурентоспособность предприятия». Проанализированы причины недостаточной конкурентоспособности конкретных предприятий и отраслей. Выявлены факторы, влияющие на конкурентоспособность в зависимости от рыночной ситуации и определенные методы воздействия на конкурентоспособность на уровне предприятия.

Предложен механизм повышения конкурентоспособности и исследованы организационно-экономические аспекты повышения конкурентоспособности предприятия.

Ключевые слова: конкурентоспособность, конкурентоспособность предприятия, организационно-экономический механизм, организационно-экономические аспекты, механизм конкурентоспособности.

Summary. The article presents different points of view on the category of "enterprise competitiveness". The reasons for insufficient competitiveness of specific enterprises and industries are analyzed. The factors influencing competitiveness depending on a market situation are revealed and effective methods of influence on competitiveness at the enterprise level are defined.

The mechanism of increase of competitiveness is offered and organizational and economic aspects of increase of competitiveness of the enterprise are investigated.

Key words: *competitiveness, enterprise competitiveness, organizational and economic mechanism, organizational and economic aspects, competitiveness mechanism.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку ринкової економіки в Україні особливо важливим стає питання забезпечення високого рівня конкурентоспроможності українських підприємств, що є однією з умов підтримки позицій підприємств на внутрішньому і міжнародному ринках. Успіх підприємства в умовах конкурентної боротьби обумовлюється постійним моніторингом позицій на ринку, дослідженням сильних і слабких сторін, як власній господарській діяльності, так і конкурентів, здатністю пристосовуватися до змін ринкової ситуації.

Конкурентоспроможність підприємства є однією з найважливіших категорій ринкової економіки і характеризує можливість і ефективність адаптації підприємства до умов ринкового середовища. Сучасна адаптація підприємств в конкурентних умовах мінливого та нестабільного середовища повинна проводитися в процесі ґрунтовного і безперервного аналізу конкурентів, власного стратегічного потенціалу та оцінки ефективності його використання, а також положення підприємства на ринку товарів і послуг порівняно з конкурентами. Тому стають актуальними достатня кількість питань, пов'язаних з поняттям конкурентоспроможність, які вимагають подальшого вивчення, одним із них є проблема складових

конкурентоспроможності підприємства, тобто організаційно-економічні аспекти підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Організаційно-економічні механізми підвищення конкурентоспроможності підприємств досліджені в працях вчених-економістів: Азоева Г.Л., Котлера Ф., Лібернікеля В., Портера М., Скобелева І.П., Фаминского І.П., Юданова А.Ю. та ін. Питання оцінки конкурентоспроможності та потенціалу підприємств розглянуті в роботах Винокурова В.А., Козлова В.К., Млотов Е., Попкова В.П., Степанова А.Я., Фатхутдінова Р.А., Шеремета М.В. та ін.

Внесок у дослідження складових конкурентоспроможності, в тому числі, життєздатності підприємства зробили як вітчизняні, так і зарубіжні вчені, серед яких Аакер Д., Ареф'єва А.В., Балабанов І.Т., Башнянина Г.І., Бланк І.А., Ван Хорн Дж.К., Дж.К. Грейсон мл., Кизим Н.А., Клейнер Г.Б., Коласса Б., Кондратьєв А.В., Левицький Е.М., Лігоненко Л.А., Пономаренко В.А., Томпсон В.А., Тридід А.Н., Хікс Д.Р., Мартиненко В.П., Бондаренко В.М., Нефедова Е.Г., Марцин В.С., Носова Т.Ю., Борзенкова А.А., Тихонова Г.М., Отенко І.П., Ястремська О.М. та ін.

Таким чином, неоднозначність і безліч складових конкурентоспроможності впливає на можливість формування системи заходів щодо підвищення рівня конкурентоспроможності підприємства. Тому стає зрозумілим необхідність і важливість проблеми вивчення, оцінки та аналізу організаційно-економічних аспектів, які забезпечують підвищення конкурентоспроможності підприємств.

Мета статті полягає у визначенні організаційно- економічних аспектів при формуванні механізму конкурентоспроможності підприємства.

Виклад основного матеріалу. Термін «конкурентоспроможність» одні вчені ідентифікують з властивістю об'єкта, інші - із засобом досягнення мети,

треті - із засобом аналізу. При цьому в ряді визначень конкурентоспроможність виступає абсолютною величиною, незалежною від конкурентного середовища. Крім того, конкурентоспроможність організації визначається ефективністю господарської діяльності, наявністю конкурентного потенціалу та конкурентоспроможністю вироблених товарів (послуг).

Якщо дослідження поняття «конкурентоспроможність підприємства» в економічній літературі зустрічається досить часто як у вітчизняних, так і зарубіжних авторів, проте, є актуальним і важливим на сьогоднішній день, то «складові конкурентоспроможності» вимагають додаткового вивчення. Під складовими конкурентоспроможності будемо розуміти елементи, які створюють реальні і потенційні переваги підприємства щодо конкурентів. Доцільно об'єднати складові в два блоки: організаційні та економічні (рис. 1).

Рис. 1. Організаційно-економічні складові конкурентоспроможності підприємств

Одним зі значних організаційних складових є створення та освоєння нової продукції. Нова продукція на ринку впливає на конкурентоспроможності, що сприяє на підвищення прибутків підприємства.

Організація виробничого процесу діє для того щоб підвищити ефективність виробництва, раціонально розподілити ресурси для виготовлення продукції, покращити зв'язки між різними структурами

виробництва, що приведе до досягнення поставлених задач у короткі терміни їх виконання.

Організація забезпечення контролю та якості товарів являє собою перевірку відповідності показників якості конкретного товару, його вимоги до встановлених стандартів, що сприяє конкурентності готової продукції на ринку.

Організація праці та управління на підприємстві забезпечує чітку дію та постанову співробітників за якою організуються певні задачі поставленої мети на підприємстві. Таким чином кожен співробітник підприємства виконує свої обов'язки, що впливає на швидкість виготовлення та якість продукції.

Організація комерційної діяльності на підприємстві виконує важливу роль. Комерційна діяльність водночас впливає на організаційні процеси, які спрямовані на здійснення товарно-грошових обмінів. Завдяки поставленої мети організації комерційної діяльності забезпечує досягнення оперативного та ефективного функціонування підприємства та задоволення потреб споживачів.

Життєздатність підприємства дозволяє зберігати та підтримувати існування підприємства на самостійному рівні. Головною метою цієї складової є підвищення рентабельності на підприємстві.

Персонал підприємства та продуктивність праці виконує одну із найважливіших значень. Це сукупність працівників, яка мають певний практичний досвід і навички роботи. Що безпосередньо впливає на результативність праці. Продуктивність праці це показник єдності та злагодності роботи персоналу.

Рівень науково-іноваційної діяльності підприємства дозволяє розв'язувати питання, що до розробки нових стратегій, впровадження

новітніх технологій, підвищення рівня механізації робіт. Таким чином відбувається ріст якості та конкурентоспроможності продукції або послуг.

Основні результати діяльності підприємства дають змогу зробити підсумки та прогнози, які показують успішність підприємства на ринку, його рейтинг серед конкурентів. Результати діяльності дають змогу наочно бачити фінансове становище підприємства, прибуток та збитки які можуть впливати на рівень якості продукції.

Організаційно-економічний механізм забезпечення конкурентоспроможності підприємства – це сукупність методів і способів, які дають можливість підприємству мати стійкі позиції на ринку, залучати і зберігати споживачів при реалізації основної мети своєї діяльності [11].

При формуванні організаційно-економічного механізму, а також його основних складових необхідно вирішувати такі завдання (Рис. 2). У рамках формування організаційно-економічного механізму забезпечення конкурентоспроможності підприємства необхідно враховувати як фактори саморегуляції ринку, так і особливості державного регулювання ринкових відносин.

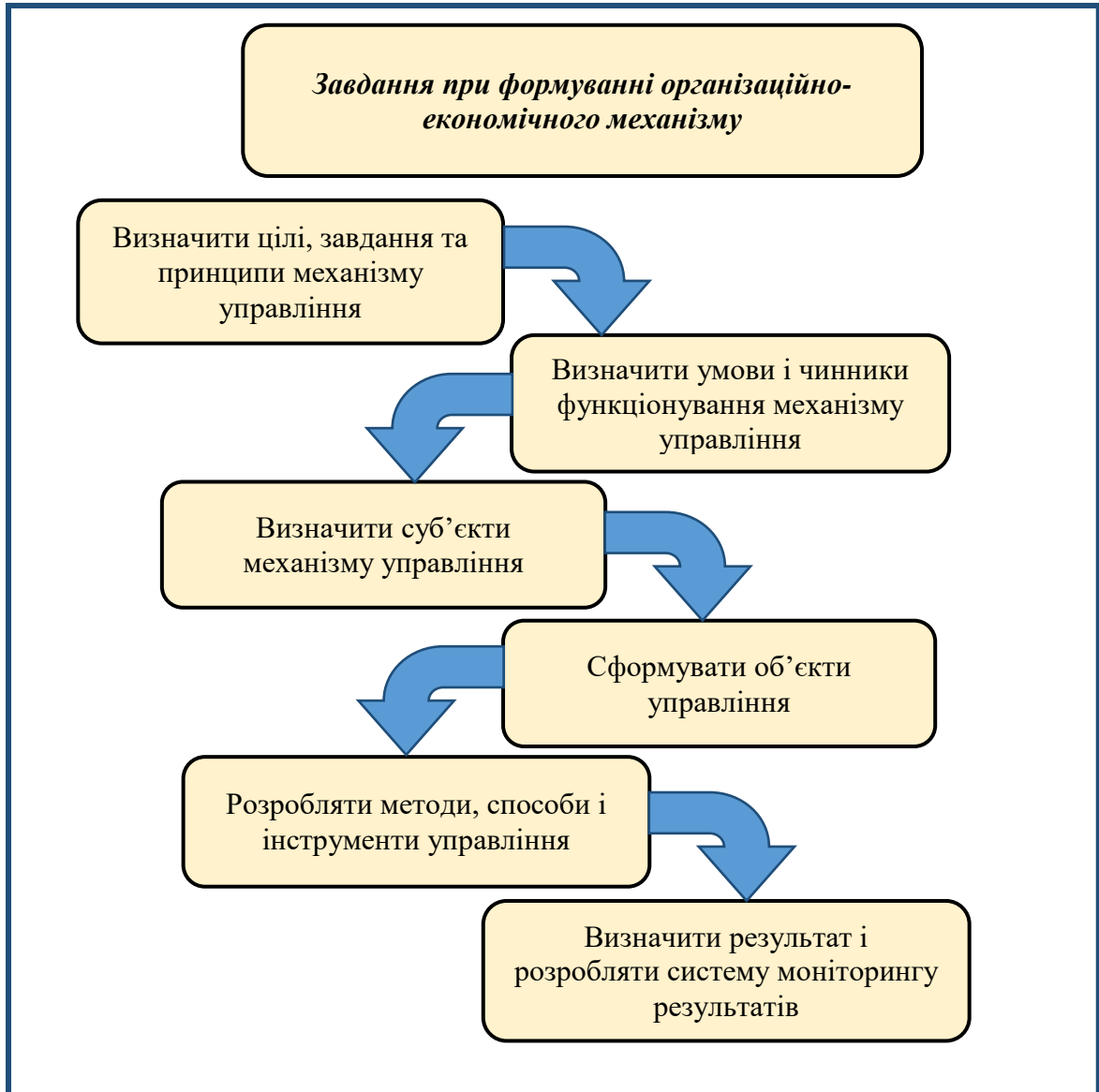

Рис. 2. Завдання при формуванні організаційно-економічного механізму

Діагностика методів і засобів, що дозволяють підприємству підтримувати необхідний рівень конкурентоспроможності, повинна спиратися на систему певних критеріїв – фінансового, технічного, кадрового, організаційного та інформаційного забезпечення [12]. Змістовне наповнення принципів, функцій, методів, моделей, що виділяються в якості складових організаційно-економічного механізму управління забезпеченням конкурентоспроможності, може бути різноманітним. Враховуючи сказане

вище, можна зробити висновок, що структура організаційно-економічного механізму управління забезпеченням конкурентоспроможності є трьохкомпонентною [12].

Варто зазначити, що саме від збалансованості розвитку структурних компонент механізму залежить ефективність реалізації конкурентних переваг підприємства. Першим компонентом є система забезпечення, яка складається із підсистем нормативно-правового та методичного, ресурсного та наукового забезпечення управління підвищенням конкурентоспроможності підприємства [13].

Другим компонентом є функціональна система, яка базується на здійсненні власне управлінського процесу з використанням загальних функцій управління [13].

Третій компонент – цільова система, яка власне базується на визначення цілей та результатів діяльності підприємства [3]. Основними видами ресурсів, що використовуються підприємством для здійснення виробничо-господарської діяльності, а відтак і забезпечення належного рівня його конкурентоспроможності пропонується виділяти такі [14]:

– технічні ресурси – це, насамперед, основні фонди: обладнання, устаткування, будівлі, споруди, виробничі площі, інвентар; технологічні ресурси – використовувані технології та особливості організації виробничого процесу, динамічність технологічних змін, інновацій, наявність конкурентоспроможних ідей та наукових розроблень;

– матеріальні ресурси – це сировина, матеріали, особливості їхнього використання, обробки, збагачення, утилізації; це предмети праці, які в результаті їхнього використання із застосуванням інших видів ресурсів у процесі праці перетворюються на готову продукцію, що може задовольняти потреби споживачів;

– трудові ресурси – люди, які здатні до праці, є основним елементом продуктивних сил суспільства, оскільки саме вони сполучають засоби і предмети праці, і в результаті трудових зусиль створюється готова продукція;

– фінансові ресурси: придбання технічних і матеріальних ресурсів та найм робочої сили неможливо здійснити без важливого елемента фінансових ресурсів – грошових коштів, які є у розпорядженні підприємства; вони призначені для здійснення поточних платежів, затрат на розширене відтворення виробництва, платежів за усіма зобов'язаннями, стимулювання працівників;

– нематеріальні ресурси – забезпечують економічну користь протягом тривалого періоду, але не мають матеріальної основи для отримання доходів;

– просторові ресурси – це характер виробничих приміщень й території підприємства, наявність і стан комунікацій, можливість їх розширення, місцезнаходження і розташування підприємства, відстань від постачальників та споживачів, наближеність до транспортних шляхів;

– інформаційні ресурси: здійснювати управління підприємством, не володіючи інформацією про внутрішнє та зовнішнє становище, неможливо. Важливе значення мають характер інформації, доступ до неї, можливість розширення інформації і підвищення її ймовірності та інше;

– час є специфічним і, на відміну від інших, не відновлюваним ресурсом. Підприємство може придбати нове обладнання, сировину, матеріали, поновити працездатність робітників, отримати чи створити інформацію, але не може повернути втрачений час. А від використання цього ресурсу залежить ефективність використання потенціалу;

– ресурси організаційної структури управління – характер та гнучкість керівної системи, способи підпорядкування, обсяги повноважень та відповідальності, швидкість проходження керівних впливів [14].

Функціональна система організаційно-економічного механізму забезпечення конкурентоспроможності підприємства представлена поетапним управлінським процесом з виділенням функцій, методів управління, відповідних управлінських рішень та управлінського впливу на цільову систему запропонованого механізму [13]. Що стосується третього компонента досліджуваного механізму – цільової системи, то для реалізації поставлених цілей з метою підвищення рівня конкурентоспроможності необхідні ресурси, обмеженість у яких може привести до перегляду раніше встановлених цілей і вибору методів впливу.

Економічний аспект несе в собі змістовну основу, описує елементи, що входять до механізму та створює умови для впровадження програми і формування економічних відносин між учасниками процесу. Організаційний аспект представляє функціональну сторону, тобто описує взаємозв'язок елементів механізму [12].

Висновки. Дослідження показують, що існують різні точки зору щодо самої категорії «конкурентоспроможність підприємства». В сучасних умовах досить важливо проаналізувати причини недостатньої конкурентоспроможності конкретних підприємств і галузей; виявити фактори, що впливають на конкурентоспроможність в залежності від ринкової ситуації; розробити систему показників оцінки конкурентоспроможності підприємств різних типів і спеціалізацій; визначити ефективні методи впливу на конкурентоспроможність на рівні підприємства; розробити механізм підвищення конкурентоспроможності підприємств на

основі підходу, який є більш відповідним і ефективним з точки зору дослідників.

З одного боку, конкурентоспроможність сприймається як підсумок, результат конкурентних дій підприємницької структури. З іншого боку, конкурентоспроможність розуміється (і саме в цьому сенсі вона і проявляється як здатність) як потенціал, ресурсне забезпечення та підставу конкурентних дій. Тобто як ступінь забезпеченості ресурсами для майбутнього конкурентного розвитку.

Все ще відсутній консенсус стосовно категорії «конкурентоспроможність», в тому числі, «конкурентоспроможності підприємства»; багато запропонованих методів оцінки конкурентоспроможності не відображають таких основних вимог як системність, динамічний характер, обов'язкова наявність інноваційної складової. Одночасно з цим, на рівні промислових підприємств в системах управління питання конкурентоспроможності часто навіть і не ставляться, оскільки у великій кількості випадків ці системи націлені на досягнення фінансових і виробничих результатів.

Все це свідчить про доцільність, як з наукової, так і з практичної точок зору, дослідження організаційно-економічних аспектів підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Література

1. Wint A. Competitiveness in small developing economies // Canada: University of the West Indies Press. 2003. URL: <http://www.questia.com/PM.qst?a=o&d=104310446>.
2. Азоев Г. Л. Конкуренция: анализ, стратегия и практика // Центр экономики и маркетинга. 1996. 208 с.

3. Фатхутдинов Р. А. Конкурентоспособность организации в условиях кризиса: экономика, маркетинг, менеджмент // Издательско-книготорговый центр "Маркетинг", Москва. 2002. 892 с.
4. Porter M. Competition // USA: Harvard Business School Publishing Cooperation, 2008. URL: <https://www.hbs.edu/faculty/Pages/item.aspx?num=184>
5. Управління конкурентоспроможністю підприємства / Клименко С. М. та ін. Київ, КНЕУ, 2006. 527 с.
6. Блонська В. І., Шморгун І. В. Вдосконалення конкурентоспроможності та підвищення ефективності діяльності підприємства внаслідок ефективного управління // Науковий вісник НЛТУ України. 2010. №20.6. С. 174-180.
7. Гарачук Ю. О. Підвищення ефективності діяльності підприємства за рахунок управління конкурентоспроможністю // Актуальні проблеми економіки. 2008. №2. С. 60-65.
8. Донець Л. І., Донець А.А. Базові принципи сучасної парадигми управління конкурентоспроможністю підприємства // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. 2012. № 1 (5). Т. 2. С. 101-106.
9. Хмеленко І. І. Дослідження підходів щодо управління конкурентоспроможністю підприємства // Вісник Національного технічного університету «ХПІ». 2010. №60. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/vcpi/TPtEV/2010_60/NTU_XPI_60_2010_9.pdf
10. Жовновач Р.І. Про впорядкування факторів формування конкурентоспроможності підприємства // Ефективна економіка:

електрон. наук. фахове вид. 2011. №5. URL:
<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=549>

1. Шилова Т. А. Организационно-экономический механизм обеспечения конкурентоспособности предприятия / Т.А. Шилова // Экономика промышленности. 005. № 3. URL:
http://www.msnauka.com/SND/Economics/10_shilova.doc.htm
11. Потапюк І.П. Організаційно-економічний механізм конкурентоспроможності підприємства як невід'ємний елемент її забезпечення / Потапюк І.П., Помаз Ю.В., Поровай І.В., Пушкар А.С. // Економічний форум. 1/2019. С. 114-119.
12. Мельник Л. Організаційно-економічний механізм управління забезпеченням конкурентоспроможності підприємства меблевого виробництва / Л. Мельник, А. Грод // Соціально-економічні проблеми і держава. 2012. Вип. 2 (7). С. 200-208.
13. Вовк І. Класифікація ресурсів підприємства. Сучасні підходи / І. Вовк // Соціально-економічні проблеми і держава. 2011. Вип. 1 (4). URL:
<http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2011/11vippsp.pdf>.
2. Сутність та структура організаційно-економічного механізму управління конкурентоспроможністю підприємства // Науковий вісник НЛТУ України. 2010. Вип. 20.5. URL:
http://nltu.edu.ua/nv/Archive/2010/20_5/240_Rusyn_Grynyk_20_5.pdf
14. Одинцова Г.С. Механизм управления предприятием: понятие и содержание // Экономика развития : научный журнал. Харків : Вид-во ХНЕУ, 2005. № 4(36). 4850 с.
15. Мойсеєнко І.П. Управління інтелектуальним потенціалом: Монографія. Львів, 2007. 304 с.

16. Швед Т.В., Біла І.С. Оцінка конкурентоспроможності підприємства / Економіка і суспільство. 2017. №8. С. 405-409. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/17243/1/Швед%20Біла.pdf>
3. Сапрун Г.Г. Розробка моделі управління конкурентоспроможністю експортно-орієнтованих підприємств // Молодий вчений. 2017. №3(43). URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/3/189.pdf>
17. Ткачук Г. Ю. Формування конкурентоспроможності малих підприємств агробізнесу: сучасний стан та стратегія розвитку. Житомир, 2012. URL: <http://eztuir.ztu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/585/1/Ткачук.pdf>
18. Мельник А.О. Економічна адаптація підприємств у механізмі підвищення їх конкурентоздатності // Вісник Технологічного університету Поділля, 2004. № 6. С. 206-211.
19. Мельник А.О. Чинники конкурентоспроможності в умовах світової економічної кризи / А.О. Мельник // Теоретичні та прикладні аспекти підвищення конкурентоспроможності підприємств: колективна монографія у 4 т. / за ред. О.А. Паршиной. Д. : Герда, 2013. С. 196-202.